

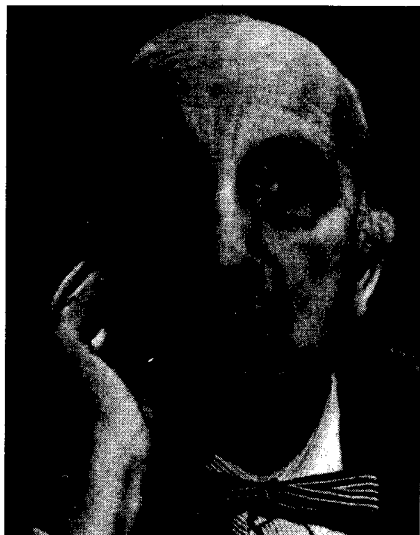
(13. 1. 1881 Čáchy - 29. 3. 1965 Mnichov) studoval germanistiku a později dějiny umění ve Freiburgu, v Berlíně a v Mnichově. promován byl v Bernu roku 1907 na základě práce *Abstrakce a učení*, habilitoval se 1909 tamtéž, v Bernu učil do roku 1914, od roku 1919 pak v Bonnu, kde byl roku 1920 jmenován mimořádným profesorem. Roku 1928 je povolán jako řádný profesor do Královce, 1933-1945 nepublikuje. Roku 1946 přijal místo na univerzitě v Halle. Roku 1950 opustil z politických důvodů NDR.

Náhodným zveřejněním a následnou knižní publikací své disertace se rázem dostává do středu soudobého uměleckého a uměleckoteoretického dění, věhlas získává stanoviskem v takzvané boji o německé umění po boku teoretiků skupiny *Der blaue Reiter*; jakožto odborník především na německý středověk měl značný vliv jako heterogenní teoretik a obhájce německého expresionismu (viz doslov k naší knize).

Dílo (viz též bibliografii): kromě slavné disertace zejména populární bohatě vypravená pojednání o německé středověké a raně novověké ilustraci, specializované práce o německé středověké malbě, plastice a architektuře a v neposlední řadě teoretické eseje na pomezí estetické problematiky (nejdůležitější z nich byly přetisknuty ve sborníku *Fragen und Gegenfragen. Schriften zum Kunstproblem*, Mnichov, R. Piper & Co. 1956).
Wihelma Worringer je třeba ocenit především jako fundovaného historika umění, který se svými estetickými exkursy snažil překlenout zhoubnou propast mezi oběma obory.

D. F.

TRIÁDA / EDICE DELFÍN
SVAZEK TŘICÁTÝ PÁTÝ

WILHELM
WORRINGER
**ABSTRAKCE
A VCÍTĚNÍ**

Příspěvek k psychologii stylu

TRIÁDA 2001

KE VZNIKU

*Předmluva
k novému vydání
roku 1948*

Nyní je tomu již čtyřicet let od doby, kdy tato práce vznikla. Čtyřicet let, během nichž neustálou nutností nových vydání prokazovala svou stále působící životnost.

Odmítám předstírat skromnou nevědomost o tom, jak mocně tato doktorská práce mladého neznámého studenta svým zveřejněním zapůsobila na mnohé osobní životy i na duchovní život celé doby. Daleko mimo odborné a národní hranice. Stala se magickým klíčem k celé řadě důležitých dobových problémů.

Se zpětnou objektivitou to přijímám s vědomím, že šlo o mnou naprosto netušenou koincidenci mých osobních dispozic vzhledem k určitým problémům s připraveností celé doby k základní změně orientace estetických hodnotových měřítek; tato koincidence je s to objasnit onu tak neobvykle silnou rezonanci mé prvotiny. Jednoznačným důkazem její aktuální včasnosti je neprodlená transpozice její teorie, již jsem přisuzoval historickou platnost, v praxi současných avantgardních uměleckých hnutí. Tak jsem tehdy byl, aniž bych to byl tušil, médiem dobové nutnosti. Kompas mého instinktu ukazoval směrem, jenž byl už předem dán diktátem ducha doby.

Není třeba zvláště zdůrazňovat, že se mi tato prvotina nyní po více než čtyřech desetiletích pokračujícího živého vývoje dávno stala objektem již jen historické vzpomínky a historického hodnocení. Přátelskou výzvu svého starého nakladatele předložit ji v novém vydání k diskusi také dnešní poválečné generaci tedy přijímám se zcela neutrálními pocity. Se zaujetím pouhého pozorovatele současného dění prostě očeká-

PŘELOŽIL
A DOSLOV NAPSAL
DAVID FILIP

Kniha vychází za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR
a s pomocí grantu
Nadace Open Society Fund Praha
a Open Society Institute Budapešť

© Wilhelm Fink Verlag, 2001
Translation & epilogue © David Filip, 2001
ISBN 80-86138-35-6

vám odpověď na otázku, zda má skutečně co říci i dnešnímu hledajícímu čtenáři.

Protože je už rozebrána, bude nové vydání mít určitě význam pro ty, kdo se z historického hlediska dosud zajímají o onu minulou dobu, kdy z mladistvé odvážného nádechu této prvotiny tak podivuhodně vzešel mnohý duchovní obrat.

Přibývající věk nás vede ke kontemplaci. Tak lze vysvětlit a omluvit, že při opětném vydání tohoto svého mladického díla cítím a uplatňuji potřebu oživit novým čtenářům cestu k němu tím, že budu vyprávět hlasem, jenž zde nabývá osobního zabarvení, příběh plný zvláštních událostí, které se s onou náhodností, do níž se často halí nutnost, promítly do vzniku a raného působení této práce a které jsou pro mne dnes již neodmyslitelnou součástí vzpomínek na mé první duchovní vystoupení. Potvrzují mi oprávněnost dodatečného chápání mediijního charakteru mého tehdejšího publikování, který jsem již naznačil.

Začínám. Během studijní cesty do Paříže přivede povinnost mladého studenta dějin umění, který ještě nedospěl k volbě tématu své doctorské práce, k návštěvě trocaderského muzea. Neurčitě šedé dopoledne. Muzeum zcela liduprázdné. Jediný zvuk: mé kroky znějící rozsáhlými sály, v nichž jinak odumřel všechen život. Ani z exponátů, sádrově chladných napodobenin středověké katedrální plastiky, nevychází žádná stimulující energie. Nutím se do studia „podání drapérie“. Nic víc. A netrpělivý pohled často sklouzne k hodinkám.

Když tu... jakési vyrušení! V pozadí se otevírají dveře a vpouštějí dovnitř dva nové návštěvníky. Když přistoupím blíž, jaké překvapení: jednoho z nich dokonce znám! Je to berlínský filosof Georg Simmel. Známý mi jen letmo z časů mého berlínského studia, od nichž už uplynuly roky. Tenkrát jsem jednou „protrpěl“ dvě hodiny na jeho přednášce. Protože jeho jméno bez ustání skloňovali všichni mí přátelé zajímající se o duchovní problematiku. Mně, nezasevěnému do jeho filosofie, zbyl z těch dvou hodin jen silný dojem oduševnělé osobnosti, jasně zprostředkovaný jeho způsobem přednášení.

Ted' se tedy kromě mých kroků rozezněly kolem exponátů i zvuky kroků patřících Simmelovi a jeho společníku. Z jejich hovoru zachycuji jen nesrozumitelnou ozvěnu.

Proč tuto situaci líčím tak podrobně? Co je na ní tak pozoruhodného a zapamatování hodného? To, že právě během *těch* hodin, které jsem ještě strávil v prostorách trocaderského muzea v čistě atmosférickém spojení se Simmelem, se ve mně odehrál bouřlivý akt zrodu onoho myšlenkového světa, který později přešel do mé doctorské práce a učinil mé jméno známým. Ale nejen to! Vlastním důvodem, proč tak podtrhuji zážitky z tohoto náhodného setkání, je skutečná podivuhodnost jeho pozdější dohry. Především vyličení této dohry: Roky plynou... a jednoho dne je právě tento Georg Simmel prvním, kdo spontánně reaguje na překvapení, které mu připravila náhodná četba mých myšlenek!

Avšak zpět k časové posloupnosti událostí. Vypouštím líčení stavu duchovního opojení, do něhož mne uvedla ona hodina početí. Stejně tak nebude řeč o porodních bolestech psaní, které pak následovaly. To to bude stačit: jednoho dne jsem se na základě vzniklého spisu směl nazvat doktorem!

Jak se však vypořádat s nepřijemnou nutností tisku, která byla s disertací spojena? Problém s náklady! Byl mi usnadněn tím, že můj nakladatelsky činný bratr měl k dispozici malou tiskárnu. Tam byly levně vytištěny povinné exempláře a přebytek pro takřikajíc domácí potřebu. Tyto exempláře jsem s nadějí náhodně rozeslal osobnostem, od nichž jsem mohl očekávat ať už čistě věcný, nebo osobní zájem či porozumění. Tak se jeden z těchto exemplářů dostal k básníku Paulu Ernstovi. Ten splňoval oba předpoklady: osobní zájem o mne, protože jsem se s ním setkal na jedné italské cestě; věcný zájem, protože jsem věděl, že je znám svými snahami na poli teorie umění.

S odesláním této zásilky se pletenec důležitých souvislostí začíná halit do komicky náhodného hávu. Co se stalo? Paul Ernst přehlédl, že jde o výtisk doctorské práce, tedy o dílo nevydané a nezveřejněné. A v naprostém zaujetí obsahem se pustil do práce a napíše pro známý

časopis Kunst und Künstler recenzi, která svým tónem musela vzbudit nebývalý zájem o mé myšlenky. Knihkupci, jimž hned začaly přicházet objednávky, marně listují v rejstřících nově vydaných knih: záznam o této knize nikde není. Jsem dotazován dokonce osobně. Jedním z tazatelů je mladý mnichovský nakladatel Reinhard Piper, který před několika lety ve sborníku *Münchener Almanach* vydal i jeden můj literární příspěvek*. Při této příležitosti se pochopitelně vyjasní nedorozumění, pod jehož vlivem Paul Ernst zveřejnil svou recenzi; důsledkem je, že se Piper okamžitě nabízí jako vydavatel spisu.

Je už zřejmé, že tento příběh musím při tomto ohlédnutí po čtyřiceti letech vyprávět dopodrobna? Že ho musím vyprávět u příležitosti nového vydání tohoto spisu po dvou světových válkách, kdy se už dávno stal historickým a pravděpodobně dosáhl nejvyššího nákladu, jakého nějaká disertace může dosáhnout? Není snad zajímavé, že za tento úspěch vděčím jasnému nedorozumění a troše náhody? Neboť jinak bych svým schopnostem nikdy nevěřil natolik, abych se vydal po akademické dráze. Odvahu k tomu mi dodal teprve náhlý úspěch mé prvotiny, která se dostala na veřejnost. Toto dílo by však bez zmíněného nedorozumění skončilo nepovšimnuto v temných kobkách univerzitních knihoven.

Závěrem se však musím vrátit k divu, který mi z oněch událostí nejvíce utkvěl v paměti, o němž jsem se už předběžně zmínil. Také on přijal zdánlivou formu náhody, ale banální trik s nedorozuměním se při něm neuplatnil.

Nechť si čtenář představí, co pro mne musela znamenat zmíněná hodina v trocaderském muzeu náhodně doplněná setkáním se Simmelem. Pak se jistě dokáže snadno vžít do mého vzrušení a mé zvědavosti alespoň o dva roky později (má práce byla tehdy již vytištěna, ale nebyla dosud vydána), kdy jsem jednoho dne držel v rukou dopis, na němž byl jako odesílatel uveden Georg Simmel. Trhám obálku... co skrývá? Překvapení: Muž Simmelova evropského formátu mne samozřejmým

tónem oslovuje jako rovnocenného partnera! A co mi chce sdělit? Vyvádí mne z míry silnými slovy uznání a souhlasu! Tentýž Georg Simmel, který se mnou v rozhodující hodinu sdílel samotu trocaderského muzea, aniž by mezi námi došlo k jinému než byt' jedním z nás tušenému atmosféricky fluidnímu kontaktu. On, jenž v tu hodinu možná byl utajeným bezděčným porodníkem mých myšlenek, on je také tím, kdo jako první reaguje na spis, jenž je donošeným plodem oné hodiny! Byla to náhoda, co ho učinilo tak časným čtenářem mé práce: Paul Ernst, jeho blízký přítel, cítil potřebu podělit se s ním neprodleně o svůj objev a poslal mu svůj exemplář. A to pak mělo za následek, že Simmel po přečtení práce napsal onen vzrušující dopis, který na nic netušícího mladého autora musel zapůsobit, a také zapůsobil jako zároveň tajemné i smysluplné spojení s nejšťastnější hodinou početí.

Náhoda nebo nutnost? Později jsme se se Simmelem dostali do bližšího osobního kontaktu a řeč se vždy točila kolem onoho záhadného řízení osudu, které mezi námi vytvořilo toto v duchovní oblasti zřejmě předznamenané spojení. Obětuji svému nejmilejšímu bohu, neznámému bohu náhody, když si dnes vzpomínám na tyto záhadné souvislosti a když je chci přiblížit jiným.

„Nejdůležitější je totiž zrození a světlo vítající novorozence...“

Halle (nad Sálou), květen 1948

Wilhelm Worringer

* Článek *Frank Wedekind* (viz *Bibliografii*, s. 125).